

# DAR KARTĄ SPECIALIŲ ŽINIŲ PANAUDOJIMO VERTINIMO BAUDŽIAMAJAME, CIVILINIAME IR ADMINISTRACINIAME PROCESSE KLAUSIMU

***Vidmantas Egidijus Kurapka***

*Mykolo Romerio universiteto Teisės mokykla*

*El. paštas: egidijus@mruni.eu*

***Henryk Malewski***

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademija*

*El. paštas: henryk.malewski@gmail.com*

***Karolis Kurapka***

*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademija,*

*Advokatų profesinė bendrija „Constat“,*

*El. paštas: karolis.kurapka@constat.lt*

**Santrauka.** Specialių žinių panaudojimo institutas yra tarpšakinis ir kompleksinis, jis apima daug bendrų taisyklių, reguliuojančių visą specialių žinių panaudojimą. Specialių žinių panaudojimo veiklos specifika turi vieną metodologinį pagrindą, jis ypač reikšmingas ekspertinėje veikloje, kai objektai tiriami remiantis universaliomis standartizuotomis metodikomis. Tačiau atskiruose procesuose tai turi savo specifiką, kurią lemia skirtingi procesų (baudžiamojo, civilinio, administracinio) tikslai, skirtingos subjektų procesinės teisės ir pareigos, specialių žinių panaudojimo procedūros.

Suprantant, kad pats specialių žinių turinys gali būti išsamiau atskleistas įrodinėjimo proceso elementų kontekste, straipsnyje sistemaiškai analizuojama specialių žinių atskiruose teisiniuose procesuose vertinimo problematika. Taip pratęsiama mokslinė diskusija dėl specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimo galimybės ir teisinio reglamentavimo harmonizavimo.

**Reikšminiai žodžiai:** administracinis procesas, civilinis procesas, specialios žinios.

## Įvadas

Šiuolaikiniame visuomenės vystymosi etape mokslo ir technikos progresas veikia visas žmonių veiklos sferas, ne išimtis – teisiniai santykiai, jurisdikcijos procesai, į kuriuos taip pat integruojamos naujos žinių sritys, šiuolaikinės technologijos, o tais, savo ruožtu, išplečia įrodymų rinkimo, tyrimo, vertinimo ir panaudojimo galimybes.

Pripažinti reikia ir tai, kad valstybėje vykstančių teisinių procesų įvairiapusiškumas ir jų tarpusavio integralumas lemia, kad teisės ir teisinės sistemos tampa vis labiau indiferentiškesnės, susijusios, bet kartu ir unikalios. Taip pat teisinių procesų savarankiškumas, kurį lemia paprastai kodifikuotų teisės aktų reliatyvus autonomiškumas, veikia šių teisinių procesų formų skirtingumą arba netapatumą<sup>1</sup>.

Specialių žinių panaudojimo institutas yra tarpšakinis ir kompleksinis, jis apima daug bendrų taisyklių, reguliuojančių visą specialių žinių panaudojimą. Specialių žinių panaudojimo veiklos specifika turi vieningą metodologinį pagrindą, jis ypač reikšmingas ekspertinėje veikloje, kai objektai tiriami remiantis universaliomis standartizuotomis metodikomis. Tačiau atskiruose procesuose tai turi savo specifiką, kurią lemia skirtingi procesų (baudžiamojo, civilinio, administracinio) tikslai, skirtingos subjektų procesinės teisės ir pareigos, specialių žinių panaudojimo procedūros.

Daugelyje šalių yra rengiamos kompleksinės mokslinės specialių žinių panaudojimo plėtros programos, apimančios ne vien tik baudžiamąjį procesą, taip pat tęsiasi Europos bendros teismo ekspertinės erdvės kūrimo kelių paieškos. Reikia pasakyti, kad ir Lietuvos mokslininkai į tai yra gana aktyviai įsijungę: per pastaruosius dešimt metų yra vykdytos tiek Lietuvos mokslo tarybos finansuotos mokslo programos, tiek disertacinio lygmens tyrimai<sup>2</sup>.

Deja, tiek mokslinių kolektyvų, tiek atskirų mokslininkų pastangos

1 Karolis Kurapka, Raimundas Jurka, „Specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimas: realijos ir iššūkiai“, iš *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XII* (Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2016), 229–243.

2 Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas*, Mokslo studija, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012); Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Europos kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija*, Mokslo studija, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016); Karolis Kurapka, „Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020).

reikiamo rezultato kol kas neduoda, mokslininkų teikiami pasiūlymai dažnai neišgirstami, tačiau tai nesustabdo mokslininkų ryžto tęsti mokslinius tyrimus, vykstančioms ir planuojamoms ekspertinės veiklos reformoms suteikti mokslinį pagrindą.

Suprantant, kad pats specialių žinių turinys gali būti išsamiau atskleistas įrodinėjimo proceso elementų kontekste, keliamas šio straipsnio tikslas – toliau sistemiškai analizuoti specialių žinių atskiruose teisminiuose procesuose taikymo ir vertinimo problematiką, pagrįsti arba paneigti egzistuojančių vertinimo skirtumų priežastis ir tęsti diskusiją dėl specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimo galimybės ir teisinio reglamentavimo harmonizavimo.

Siekiant šio tikslo, straipsnyje, išanalizavus teisės aktus, reglamentuojančius specialių žinių panaudojimą įvairiuose teisiniuose procesuose, įrodymų vertinimą, pasitelkus mokslinę doktriną ir teisminės praktikos išaiškinamus, pateikiamos autorių išvalgos.

H. Malewski yra pastebėjęs: *„Specialių žinių sąvoka, kaip ir dauguma teisinių kategorijų, yra istorinis reiškinys, kurį veikia įvairūs veiksniai. Dėl šios specialių žinių ypatybės kaskart būtina analizuoti šią sąvoką atsižvelgiant į įvairių teisinių, mokslinių, techninių, prakseologinių bei institucinių pokyčių įtaką. Nors, paviršutiniškai pažvelgus, gali susidaryti įspūdis, kad specialių žinių nagrinėjimo klausimais turime labai daug publikacijų, kad yra savotiška „perprodukcija“ šioje srityje, tačiau nuodugnesnė analizė atskleidžia, kad dar yra pakankamai daug neišspręstų ir prieštarų suvokiamų klausimų. Specialių žinių sritį reikia savotiškai išgryninti bei sutvarkyti, mokslškai pagrįstai struktūrizuoti jos teoriją“<sup>3</sup>.*

3 Гендрик Малевски, „Специальные знания – краеугольный постулат концепции криминалистики Ганса Гросса и их современная интерпретация“, Криминалист первопечатный 5 (2012): 108–121.

Straipsnio autorių moksliniai interesai yra glaudžiai susiję su specialių žinių problematika<sup>4</sup> ir teoriniu, ir taikomuoju aspektais. Specialių žinių institutas (kategorija) yra savotiškas laukas, jungiantis kriminalistiką, teismo ekspertologiją ir teisinius procesus (baudžiamąjį, civilinį, administracinį ir net tam tikra prasme konstitucinį).

Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad šiuo metu nusistovėjo šis priimtinausias specialių žinių apibrėžimas. Specialios žinios – tai mokslo, technikos ar *bet kurios kitos* žmogiškos veiklos srities žinios, įgytos išsilavinimo, specialaus studijavimo ar profesinės veiklos proceso metu, naudojamos įrodomajai ar kitai informacijai, būtinos tam tikrai veikai ištirti, gauti. Bet tai nėra vienintelė nuomonė šiuo klausimu. Galima drąsiai diskutuoti, ar žinias, įgytas profesinės veiklos proceso metu, galima laikyti „visavertėmis“ specialiomis žiniomis. Jei tai buvo teisinga XIX–XX a. sandūroje, tai XXI a. jau kelia didelių abejonių, todėl tolesnė diskusija yra pribrendusi.

Nuo 2003 m. Lietuvoje galiojantys pagrindiniai norminiai aktai reglamentuoja specialių žinių taikymą:

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (BPK);

Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas (TEĮ);

4 Гендрик Малевски, „Специальные знания – краеугольный постулат концепции криминалистики Ганса Гросса и их современная интерпретация“, *Криминалистика первопечатный* 5 (2012): 108–121.

Žr., pavyzdžiui, Henryk Malewski, Janina Juškevičiūtė, „Dėl specialių žinių termino apibrėžimo“, *Kriminalinė justicija* (1997): 35–45; Henryk Malewski, Vidmantas Egidijus Kurapka, „Zmiany w doktrynie prawa karnego procesowego i ich wpływ na ekspertyzę sądową“, *Współczesne problemy dowodu z dokumentu, materiały IX Wrocławskiego sympozjum badań pisma* (2000): 193–200; Vidmantas Egidijus Kurapka, Henryk Malewski, „Analysis of the Lithuanian Law Enforcement Officials' Level of Knowledge in Criminalistics“, 4th European Academy of Forensic Science Conference: Final Programme and Abstracts (2006): 244–245; Видмантас Эгидиус Курапка, Гендрик Малевски, Эгле Кажемикайтене, „Анализ и оценка уровня использования специальных знаний в Литовской Республике (по материалом интервьюирования сотрудников правоохранительных органов), Криминалистические средства и методы в раскрытии и расследовании преступлений“ (материалы 3-й Всероссийской научно – практической конференции по криминалистике и судебной экспертизе 15–17 марта 2006 г. в двух томах), Том 1, Теоретические, организационные, процессуальные проблемы криминалистики и судебной экспертизы (Москва: Министерство внутренних дел Российской Федерации. Экспертно – криминалистический центр, 2006): 106–115; Vidmantas Egidijus Kurapka, Henryk Malewski ir Eglė Kažemikaitienė, „Kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinių poreikio ir jų taikymo praktikos Lietuvoje vertinimas“, *Jurisprudencija* 102, 12 (2007): 22–31 ir kt.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (ABTĮ);  
 Administracinių teisės nusižengimų kodeksas (ANK);  
 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (CPK).

Šiuose norminiuose aktuose naujai reglamentuojamos (arba bent taip deklaruojama) specialių žinių naudojimo formos. Pasikeitė ir pagrindinių specialiųjų žinių naudojimo formų (ekspertizė ir specialisto išvada) sąvoka ir procesinis reglamentavimas, deja, kaip yra pastebėta<sup>5</sup>, šiame reglamentavime aptikta nevienodumų ir net prieštaravimų.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nei BPK, nei ABTĮ, ANK ar net CPK nepateiktos specialių žinių sąvokos.

BPK 208 str. reglamentuoja ekspertizės skyrimo pagrindus. Jame sakoma tik tai: *„Ekspertizė skiriama tais atvejais, kai ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas nusprendžia, jog nusikalstamos veikos aplinkybėms nustatyti būtina atlikti specialų tyrimą, kuriam reikalingos mokslo, technikos, meno ar kitos specialios žinios“*.

Atitinkamai, ABTĮ 61 str. 1 d. nurodoma: *„Jeigu administracinėje byloje kyla klausimų, reikalaujančių specialiųjų mokslo, meno, technikos ar amato srities žinių, teismas ar teisėjas skiria ekspertą arba paveda ekspertizės įstaigai atlikti ekspertizę“*.

ANK, savo ruožtu, 587 str. 1 d. teigiama: *„Ekspertą skiria ir specialistą šaukia administracinio nusižengimo tyrimą atliekantis pareigūnas, teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjančios institucijos pareigūnas tuo atveju, kai reikalingos specialios žinios arba kai reikia paaiškinti prie protokolo pateiktą ekspertizės aktą ar specialisto išvadą“*.

Analogiškai nustatyta ir CPK 212 str. 1 d., kurioje teigiama: *„Išsiaiškinti nagrinėjant bylą kylančius klausimus, reikalaujančius specialių mokslo, medicinos, meno, technikos ar amato žinių, teismas gali skirti ekspertizę ir, atsižvelgdamas į dalyvaujančių byloje asmenų nuomonę, paskirti ekspertą arba pavesti atlikti ekspertizę kompetentingai ekspertizės įstaigai. Prireikus gali būti skiriami keli ekspertai ar ekspertų komisija“*.

Taigi, kaip jau minėta, pagrindiniai procesiniai įstatymai tik vartoja sąvoką *specialios žinios*, tačiau atsakymo, kas tai yra, neduoda. Kyla klausimai

5 Karolis Kurapka, „Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020), 18-34; Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas*, Mokslo studija, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 17, 21–23.

mas: ar šiais laikais tokia struktūra, jungianti keturis penkis elementus, yra logiška? Gali susidaryti įvaizdis, kad tai yra kažkoks abstraktus „mokslas“, į kurį neįtraukiami technikos, menotyros mokslai ir pan. Mechaninis tam tikrų „formulių“ (sąvokų) kartojimas, neįprasminant šiuolaikinio jų turinio, manytina, yra ydingas.

Atitinkamai, įstatyminių atsakymų, kas yra specialios žinios, galima rasti TEĮ. TEĮ 3 str. 2 d. nurodoma: *„Specialios žinios – išsilavinimo, specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos būdu įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar kitos srities žinios, reikalingos ekspertiniam tyrimui atlikti“*.

Su šiuo įstatymo teiginiu galima diskutuoti, nes jis labai panašus (vos ne analogiškas) į vyraujančią XX a. pradžios koncepciją. Jei norima akcentuoti naujovišką požiūrį į specialias žinias, tai reikia akcentuoti jų mokslinį pobūdį (pradą) ir tų žinių naudojimą siekiant nustatyti objektyvią tiesą įvairiose srityse. Be to, reikia kalbėti apie teorinį specialių žinių aspektą ir taikomąjį specialių žinių aspektą (tam reikia ne tik abstraktaus žinojimo, bet ir sugebėjimo, pasitelkus tam tikras technologijas ir priemones, pritaikyti tas žinias sprendžiant teisėsaugai ir justicijai esminius klausimus).

Taigi, galima daryti pirminę išvadą, kad specialios žinios, atsižvelgiant į tokį sąvokos išaiškinimą, taip pat į teisinio reglamentavimo mechanizmą, visuose teisiniuose procesuose turėtų būti suprantamos vienodai arba bent analogiškai. Šią išvadą pagrindžia ir TEĮ 1 str. 1 d., kurioje apibrėžta būtent šio įstatymo paskirtis. Įstatymas yra tiesiogiai taikomas visuose paminėtuose pagrindiniuose teisiniuose procesuose: *„Šis įstatymas nustato <...> specialių žinių panaudojimo sąlygas bei tvarką ir reikalavimus teismo ekspertizės aktui“*. Reikėtų suprasti, kad šiame įstatyme kalbama tik apie specialias ekspertinės veiklos žinias, ne tik apie teismo ekspertizę. Šiuo atveju pats įstatymo pavadinimas akivaizdžiai neatitinka turinio, nekalbant jau apie realiai egzistuojančią didelę specialių žinių formų ir subjektų įvairovę, kuri vėl daro įstatymą per siaurą ir neatitinkantį laiko reikalavimų turėti specialių žinių panaudojimo įstatymą.

Priejus prie išvados, kad specialios žinios visuose teisiniuose procesuose Lietuvoje yra suprantamos (bandoma suprasti) vienodai, nors, manytina, ir netiksliai, priduriant dar ir tai, kad CPK kalbama tik apie ekspertą, kitas žingsnis būtų išanalizuoti pagrindinius įrodymų vertinimo kriterijus civiliniame, baudžiamajame ir administraciniuose procesuose, įvardytus teisminėje praktikoje.

## 1. Įrodymų vertinimas Lietuvos teisminiuose procesuose

BPK 20 str. 2 d. aiškiai nurodoma: „Ar gauti duomenys laikytini įrodymais, kiekvienu atveju sprendžia teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla“, o 5 d. aiškiai įtvirtinta: „Teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu“.

Šiuo klausimu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika yra išplėtotą ir nuosekli. Straipsnyje pateiktina bene klasikinė Lietuvos Aukščiausiojo teismo pozicija<sup>6</sup>: „Tinkamos įrodinėjimo pareigos įgyvendinimas baudžiamojo proceso metu, nekaltumo prezumpcijos taikymas taip pat glaudžiai siejasi su tinkamu įrodymų tyrimu ir vertinimu teisme, įrodymų pakankamumo kriterijumi. BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Taigi įrodymų vertinimas ir jais pagrįstų išvadų byloje sprendžiamais klausimais darymas yra teismo, priimančio baigiamąjį aktą, prerogatyva. Vertindamas įrodymus, teismas turi įsitikinti, ar jie patikimi, ar nėra suklastoti, ir nuspręsti, ar įrodymais grįstinos teismo išvados, ar jie atmestini. Turi būti įvertintas kiekvienas įrodymas atskirai ir įrodymų visuma. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad įrodymų visumos reikalavimas (BPK 20 straipsnio 5 dalis) dar nereiškia, jog faktinėms aplinkybėms nustatyti turi būti išnaudojamos visos įmanomos įrodinėjimo priemonės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-509/2010). Įrodymų vertinimo rezultatas – išvada dėl įrodymų pakankamumo teismo išvadoms pagrįsti. Įvertinęs įrodymus teismas daro išvadas dėl aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai. Išvados daromos tik tada, kai išvadai pagrįsti pakanka įrodymų. Sprendimą dėl įrodymų pakankamumo teismo išvadoms pagrįsti lemia daug faktorių: įrodymų kiekis, rūšis, patikimumas ir pan. Teisingą teismo baigiamojo akto priėmimą lemia ne įrodinėjimo apimtis, o daromų teisinių išvadų pagrįstumas. Pažymėtina, kad BPK 20 straipsnio 2 dalies nuostata (ar byloje gauti duomenys laikytini įrodymais, nusprendžia teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla) ir 5 dalies nuostata (įrodymus teismas vertina pagal savo vidinį įsitikinimą) įtvirtina iš-

6 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-455/2014“, Infoplex, <https://www.infoplex.lt/tp/918723>.



skirtinę teismo kompetenciją nuspręsti, kurie iš byloje esančių duomenų atitinka visus įstatymo reikalavimus ir turi įrodomąją vertę bei kokios išvados jais remiantis darytinos. Tuo tarpu teismo proceso dalyvių pateiktų pasiūlymų ar versijų atmetimas savaime Baudžiamojo proceso kodekso normų nepažeidžia, jeigu teismo sprendimas motyvuotas ir neprieštaringas, o išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014)<sup>6</sup>.

ABTĮ 56 str. 1 d. apibrėžiama: „Įrodymai administracinėje byloje yra visi faktiniai duomenys, kurie priimti bylą nagrinėjančio teismo ir kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių proceso šalių reikalavimus bei atskirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra“, o 7 d. nusakoma vertinimo taisyklė: „Jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios. Teismas įvertina įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais“.

Nuosekli Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika nurodo<sup>7</sup>: „Šiuo aspektu pažymėtina, kad pagal ABTĮ 56 straipsnio 7 dalį, jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios, teismas įvertina įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku, išsamiu ir objektyviu bylos aplinkybių viseto išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymu, taip pat teisingumo ir protingumo kriterijais. Teismo įsitikinimas turi būti pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir vertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja. Įvertindamas įrodymus, teismas turi įvertinti kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę ir iš įrodymų viseto duomenų padaryti išvadas. Vertinant kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę reikia nustatyti, koks jo ryšys su įrodinėjimo dalyku, ar tas įrodymas yra leistinas, patikimas, ar nėra suklastojimo požymių, ar tinkamai buvo paskirstytos įrodinėjimo pareigos, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų. Vertindamas įrodymų visetą, teismas turi įsitikinti, kad pakanka duomenų išvadai, jog tam tikri faktai egzistavo arba neegzistavo, kad nėra esminių prieštaravimų, paneigiančių tokias išvadas (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. liepos 14 d. nutartį admini-

7 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2022 m. sausio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. TA-900-261/2021“, Infoplex, <https://www.infoplex.lt/tp/2052564>.



stracinėje byloje Nr. A-728-415/2017; kt.). Akcentuotina, kad teismas, vertindamas įrodymus, turi vadovautis ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais, teisingumo, protingumo, sąžiningumo kriterijais“.

Tęsiant toliau, ANK šiuo klausimu nėra originalus. ANK 569 str. 1 d. apibrėžia: „Įrodymai administracinio nusižengimo byloje yra bet kurie įstatymų nustatyta tvarka surinkti faktiniai duomenys, kuriais remdamiesi administracinio nusižengimo tyrimą atliekantys pareigūnai nustato administracinio nusižengimo padarymo faktą ir aplinkybes, administracinę atsakomybę traukiamo asmens kaltę, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes ir kitas aplinkybes, turinčias reikšmės bylai teisingai išnagrinėti. Šie duomenys nustatomi tokiomis priemonėmis: administracinio nusižengimo protokolu, pareigūnų tarnybiniais pranešimais, pranešimais, aktais ar kitais dokumentais, kuriais asmenys, kurie nėra pareigūnai, užfiksavo administracinio nusižengimo požymių turinčios veikos padarymą, nuotraukomis, garso ar vaizdo įrašais, liudytojų, nukentėjusiojo ir administracinę atsakomybę traukiamo asmens parodymais ir paaiškinimais, ekspertizės aktu, specialisto išvada, daiktiniais įrodymais, daiktų ir dokumentų paėmimo protokolu ir kitokiais dokumentais. Elektroniniai duomenys teismui pateikiami Lietuvos Respublikos teisingumo ministro (toliau – teisingumo ministras) nustatyta tvarka ir forma. Elektroninių duomenų įrodomoji galia yra tokia pat kaip ir kitų įrodymų.“ Atitinkamai, šio straipsnio 5 d. nurodoma: „Teismas ir administracinių nusižengimų bylas ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas) įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu“.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pateikdamas aptariamąs normas aiškinimą, nurodo<sup>8</sup>: „Šio straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad tokie įrodymai įvertinami pagal vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaujantis įstatymu. Tai reiškia, kad nustatant teisiškai reikšmingas aplinkybes turi būti įvertinta byloje surinktų įrodymų visuma, jų pakankamumas, nuoseklumas, galimi jų prieštaravimai, logiškumas, atitinkamų duomenų nurodymo aplinkybės ir įrodymų šaltinių patikimumas. Įrodymų vertinimo esminiu pažeidimu gali

8 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis administracinių nusižengimų byloje Nr. 2AT-55-648/2018“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/1664737>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 31 d. nutartis administracinių nusižengimų byloje Nr. 2AT-3-1073/2019“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/1694781>.

būti pripažįstami atvejai, kai teismas ar administracinių nusižengimų bylas ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas) neįvertina visų bylos tyrimo ir nagrinėjimo metu surinktų bylai teisingai išspręsti reikšmingų įrodymų; neišdėsto teisinių argumentų dėl ištirtų įrodymų vertinimo; remiasi įrodymais, kurie dėl neatitikties ANK 569 straipsnio 1–3 dalyse nustatytiems reikalavimams negali būti pripažįstami įrodymais, arba atvirkščiai, duomenys nepagrįstai nepripažįstami įrodymais ir pan.“.

Galiausiai, CPK 177 str. 1 d. sakoma: „Įrodymai civilinėje byloje yra bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus ir atskirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra“. CPK 185 str. 1–2 d. nurodoma: „Teismas įvertina byloje esančius įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais. 2. Jokie įrodymai teismui neturi iš anksto nustatytos galios, išskyrus šiame Kodekse numatytas išimtis“.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje sakoma<sup>9</sup>: „Vertinant šiuos kasacinio skundo argumentus pažymėtina, kad kasacinio teismo praktika įrodinėjimo bei įrodymų vertinimo klausimais nuosekliai išplėtotą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-156-701/2016; 2016 m. gegužės 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-258-219/2016 ir jose nurodytą praktiką). Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad pagal CPK 176 straipsnio 1 dalį faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas to fakto buvimu. Teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą, ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodinėjimo dalyku konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-84/2014; kt.). Įrodymų vertinimas pagal CPK 185 straipsnį reiškia, jog faktinių duomenų įrodomąją vertę nustato teismas pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais. Ar tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistavo arba neegzista-

9 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-131-701/2022“, Infollex, <https://www.infollex.lt/tp/2052999>.

vo, teismas sprendžia ištyręs ir įvertinęs byloje esančius įrodymus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 31 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-335/2009). Įrodymų vertinimas turi būti grindžiamas įrodymų lygybės principu, laikantis nuostatos, kad visi įrodymai turi vienokią ar kitokią įrodomąją vertę ir kad nė vieno negalima nemotyvuotai atmesti ar laikyti svaresniu, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-495/2014; 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-478-415/2016, 18 punktas). Reikalavimas vertinti įrodymus, vadovaujantis vidiniu įsitikinimu, yra teismo nepriklausomumo principo išraiška, nes nurodymai teismui, kaip vertinti vieną ar kitą įrodymą, neleistini. Dėl to atvejai, kai šalies nurodytos aplinkybės, argumentai nepripažįstami įrodymais, savaime neleidžia daryti išvados, kad bylos nagrinėjimo metu teisme buvo padaryta CPK 176, 185 straipsnių pažeidimų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-243/2010; kt.)“.

Taigi, apibendrinant visus keturis aptartus procesus, galima prieiti prie išvados, kad nei viename procese nėra apibrėžto galutinio įrodymų sąrašo, kas laikoma įrodymais; tai visuose procesuose sprendžia teismas; taip pat teismas nesuteikia nė vienam įrodymui specifinės įrodomosios „galios“, o įrodymų vertinimo kriterijai iš esmės yra analogiški.

Aptarus tiek specialių žinių sampratą, tiek įrodymų vertinimą teisminiuose procesuose, toliau pateikiama įrodymų, turinčių specialių žinių, vertinimo kitų byloje esančių įrodymų kontekste analizė, paremta teismine praktika.

## 2. Įrodymų, turinčių specialių žinių, vertinimas kitų byloje esančių įrodymų kontekste teisminiuose procesuose

Savo disertacijoje S. Šimbelytė padarė išvadą, kad „<...> specialių žinių panaudojimas gerokai problemiškesnis administraciniame procese palyginus su baudžiamąja teiseną, tačiau dėl menko ir nesisteminio specialių žinių panaudojimo administracinėje teisenoje reguliavimo iškilusios problemos efektyviai sprendžiamos mutatis mutandis taikant baudžiamąjį procesą reguliuojančias nuostatas. O civilinėje teisenoje specialių žinių panaudojimo įvairovė yra dar skurdesnė, nes įstatyminis reguliavimas įtvirtina tik vieną šių formų –

*ekspertizę ir visiškai nenumato specialisto tyrimo formos <...>*<sup>10</sup>.

Pabrėžtina, kad nuomonė dėl specialių žinių taikymo atskiruose teisminiuose procesuose ir egzistuojančių problemų ne kartą buvo įvardyta pranešimuose, skaitytuose tarptautinėse mokslinėse konferencijose<sup>11</sup> ir sukėlė aktyvių mokslinių diskusijų.

Taigi šioje dalyje labiau koncentruojamasi į teisminę praktiką vertinant įrodymus, turinčius specialių žinių, kitų įrodymų kontekste atskiruose teisminiuose procesuose.

## 2.1. Baudžiamasis procesas

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. atliktos *Baudžiamojo proceso kodekso* normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalgos išvadų<sup>12</sup> 10 punkte nurodyta, kad daiktų ar dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, tyrimas, kurį įtariamojo, kalinamojo, gynėjo ar kito proceso dalyvio prašymu atliko privatus ekspertas ar kitas asmuo, turintis specialių žinių, nėra objektų tyrimas BPK 205 straipsnio prasme, todėl šių asmenų surašytas dokumentas nėra nei ekspertizės aktas BPK 88 straipsnio prasme, nei specialisto išvada BPK 90 straipsnio prasme; toks dokumentas yra proceso dalyviui pateikta privataus eksperto ar kito asmens, turinčio

10 Sigita Šimbelytė, „Peculiarities and Problematics of Special Knowledge Application Lithuanian Criminal Process of Giving Evidence“, (daktaro disertacija, Turība universitetas, 2015).

11 Karolis Kurapka, „Specialisto statuso reglamentavimas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse“, iš *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XI: mokslinių straipsnių rinkinys*, (Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2015), 159–171; Karolis Kurapka, Raimundas Jurka, „Specialios žinios administracinių nusižengimų kodekse: naujos trajektorijos?“, iš *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XIII. II dalis* (Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2017), 45–55; Edgaras Dereškevičius, Karolis Kurapka, „Rungimosi principo baudžiamajame procese realizavimas kriminalistikos priemonėmis: deklaracijos ir realijos“ iš *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XIV* (Odesa: National university „Odesa Law Academy“, 2018), 110–121.

12 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga“, LAT, <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/naudziamuju-bylu-apzvalgos/68>.

specialių žinių, konsultacinė išvada (Lietuvos Respublikos *teismo ekspertizės įstatymo* 18 straipsnio 2 dalis). Minėtos apžvalgos išvadų 11 punkte nurodyta, kad konsultacinė išvada prie bylos pridedama proceso dalyvių prašymu ir teisme tiriama kaip ir kiti dokumentai. Jeigu konsultacinė išvada prieštarauja byloje esančiai specialisto išvadai ar ekspertizės aktui, siekiant pašalinti prieštaravimus į teismo posėdį kviečiamas specialisto išvadą ar ekspertizės aktą pateikęs ekspertas. Jeigu specialisto ar eksperto apklausos teisme metu pasitvirtina ar atsiranda abejonių dėl specialisto išvados ar ekspertizės akto išsamumo ar pagrįstumo, BPK 286 straipsnyje nustatyta tvarka skiriama ekspertizė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartyje baudžiamajame byloje Nr. 2K-165/2013 nurodoma: *„Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, jog iš aptartų apžvalgos išvadų matyti, kad nešališko eksperto (specialisto) atliktam tyrimui ir vieną iš proceso šalių konsultavusio specialių žinių turinčio asmens tyrimui teismų praktikoje suteikiama nevienoda teisinė reikšmė. Todėl BPK 286 straipsnio nustatyta tvarka ekspertizė skiriama ne visais atvejais, kai yra prieštaravimų tarp specialisto išvados ir proceso šalies pateiktos konsultacinės išvados, o tik tada, kai specialisto ar eksperto (o ne konsultacinę išvadą pateikusio asmens) apklausos teisme metu pasitvirtina ar atsiranda abejonių specialisto išvados ar ekspertizės akto išsamumu ar pagrįstumu“*. Atsižvelgus į tai, palaikytina jau išsakyta mintis, kad<sup>13</sup> *„bent jau praktiniame lygmenyje baudžiamajame procese specialių žinių panaudojimo formos yra reitinguojamos pagal jų įrodomąją reikšmę (galią), tai yra teismo ekspertizė ar specialisto paaiškinimas turi pirmenybę prieš proceso šalies (jo atstovo) pateiktą specialių žinių išraiškos formos dokumentą. Akivaizdu, kad tokia reitingavimo sistema prieštarauja vienam iš svarbiausių teisės principų – rungimuisi“*.

## 2.2. Administracinis procesas

Išsamus įrodymų vertinimo mokslinis tyrimas yra atliktas K. Kurapkos daktaro disertacijoje *„Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“*. Todėl siekiant nesikartoti ir pritarti jau išsakytoms mintims, dėmesį verta atkreipti tik į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo

13 Karolis Kurapka, *„Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“* (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020).

išaiškinimus šiuo klausimu<sup>14</sup>: „Pagal ABTĮ 61 straipsnio 4 dalį eksperto išvada teismui neprivaloma, tačiau teismo nesutikimas su eksperto išvada turi būti motyvuojamas. Taigi eksperto išvada yra tik vienas iš įrodymų, kuris turi būti vertinamas kartu su kitais įrodymais, nesuteikiant jam jokios viršenybės. Vadinasi, eksperto išvados, kaip įrodymo, specifiškumas ir reikalavimas nesutikimą su eksperto išvada atitinkamai motyvuoti lemia tai, kad eksperto išvada, jos pagrįstumo aspektu, gali būti paneigta taip pat naudojant specialiąsias žinias, kurios patvirtintų, jog buvo naudojami netinkami tyrimo metodai, kad ekspertui buvo pateikti neteisingi išeities duomenys ir pan. Teisėtumo aspektu, eksperto išvada galėtų būti paneigta, jei būtų nustatyta, kad ekspertizė paskirta ir atlikta neteisėtai, jog ekspertas nekompetentingas šioje mokslo srityje ir pan. (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A<sup>438</sup>-1077/2009; 2018 m. vasario 21 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-1462-442/2018; kt.). <...> Kaip minėta, eksperto išvada gali būti paneigta tik pasitelkiant specialiąsias žinias, kurios patvirtintų, jog eksperto išvada buvo nepagrįsta. Todėl pirmosios instancijos teismas ginčijamame sprendime, nurodęs, kad tokių specialiosiomis žiniomis pagrįstų įrodymų, paneigiančių teismo eksperto išvadas, byloje nėra, pagrįstai sprendamas dėl pareiškėjo atliktų investicijų į medinius rekreacinius takus vadovavosi šia eksperto išvada. Priešingai, nei apeliaciniame skunde teigia Agentūra, šis pirmosios instancijos teismo motyvas (specialiosios žinios) buvo pakankamas remtis byloje pateikta teismo eksperto išvada“. Panaši formuluotė pateikta ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gegužės 2 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-2977-1062/2018, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-438-1077/2009.

Pritartina jau išsakytai nuomonei, kad<sup>15</sup> „toks aiškinimas nesuderinamas su įrodymų vertinimo principais: nors deklaruojama, jog eksperto išvada yra tik vienas iš įrodymų, kuris turi būti vertinamas kartu su kitais įrodymais, nesuteikiant jam jokios viršenybės, tačiau reikalavimas paneigti ekspertizės išvadą tik kitomis specialiomis žiniomis akivaizdžiai disonuoja su šiais teigi-

14 „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-1065-520/2018“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/1600083>.

15 Plačiau žr. Karolis Kurapka, „Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020), 95–124.



*niais. Pažvelgus į civilinio proceso bylų praktiką, matyti, kad ekspertizės išvada ar kita specialių žinių panaudojimo forma vertinamos kartu su kitais byloje esančiais įrodymais taip, kad jie tarpusavyje derėtų“.*

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad detalai nepasisakoma dėl ANK nuostatų, nes teisminė praktika šiuo klausimu dar formuojasi.

### 2.3. Civilinis procesas

Galima daryti prielaidą, kad ekspertizės aktas (teismo ekspertizė), palyginti su specialisto išvada (ar kitu dokumentu, kuriam atlikti pasitelktos specialios žinios) įrodomąja prasme, turėtų būti vertinamas kaip turintis didesnę įrodomąją reikšmę, kaip yra ir baudžiamojo ar administracinio proceso praktikoje. Tačiau tiek CPK normų analizė, tiek teisminė praktika šiuo klausimu yra priešinga: ekspertizės akto (teismo ekspertizės) priskyrimas prie atskiros įrodymų rūšies yra santykinis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma ir tai, kad eksperto išvada teismui neprivaloma ir turi būti vertinama kartu su kitais byloje esančiais įrodymais, tačiau teismas įvertina ekspertų išvadą, atsižvelgdamas į jos teiginių ryšį su kitais įrodymais; teismas privalo patikrinti, ar ekspertų atsakymai į teismo pateiktus klausimus yra pagrįsti ekspertizės akte aprašytais tyrimais, t. y. neturi apsiriboti vien ekspertizės akte esančiomis išvadomis, bet privalo vertinti ir tiriamojame akto dalyje nurodytas aplinkybes bei patikrinti, ar išvada neprieštarauja kitiems byloje esantiems įrodymams<sup>16</sup>.

Taigi ekspertizės aktą teismas vertina pagal vidinį savo įsitikinimą, kaip ir kitus įrodymus, o vidinis teismo įsitikinimas dėl eksperto išvados turi suiformuoti visapusiškai, išsamiai ir objektyviai ištyrus visus byloje esančius įrodymus. Turi būti įvertinami įrodymai, kurie patvirtina ar paneigia ekspertizės akte ir išvadoje užfiksuotas aplinkybes, o atliekant šį vertinimą atsižvelgiama į visų įrodymų tikslumą, detalumą, išsamumą, patikimumą, prigimtį ir kitas svarbias aplinkybes, sudarančias pagrindą eksperto išvadą vertinti patikimu įrodymu arba priešingu atveju motyvuotai spręsti, kad eksperto išvados yra nepagrįstos ir teismas jomis kaip įrodymais nesivadovaus. Tad ekspertizės aktas turi būti vertinamas kartu su kitais įrodymais pagal

<sup>16</sup> „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-452/2006“, Infoplex, <https://www.infoplex.lt/tp/63520>.



bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles<sup>17</sup>.

Jau minėta: „Matyti, kad neatsižvelgus į tai, ar eksperto išvada (teismo ekspertizė) atlikta remiantis teismo nutartimi, ar į civilinę bylą pateikta specialisto išvada, toks dokumentas bus vertinamas kartu su kitais byloje esančiais dokumentais, dėl to nei įrodomąja, nei funkcinė prasme nėra takoskyros tarp specialisto ir eksperto kaip specialių žinių subjekto civiliniame procese. Be to, teismo ekspertizės aktas, kito eksperto / specialisto išvada niekuo nesiskiria (įrodomąja prasme) nuo bet kurio kito įrodymo byloje“<sup>18</sup>.

Taigi, aptarus esminius teisminius procesus, galima prieiti prie gana paradoksaliai išvados, kad, nepriklausomai nuo to, jog juose sąvoka *specialios žinios* yra suprantama panašiai, įrodymų sąvokos, jų vertinimas tiek reglamentavimo prasme, tiek teisminės praktikos prasme yra vienodi, tačiau įrodymų, turinčių specialių žinių vertinimo aspektu, supratimas yra kardinaliai skirtingas.

Apibendrinant galima teigti, kad pritartina jau ankstesnėse publikacijose išsakyti minčiai apie specialių žinių unifikavimą<sup>19</sup>: „Atsižvelgiant į tai, kad specialių žinių panaudojimas visuose procesuose yra nulemtas analogiško tikslo siekimu, bei į tai, kad specialios žinios, nepriklausomai nuo to, kuriame procese jos turėtų būti taikomos, jų turinys ir teikiama nauda lieka nekintama, o šiai dienai esantis teisinis reguliavimas nėra priimtinas. Remiantis profesoriaus E. Palskio nuomone<sup>20</sup>, kad skirtumo tarp eksperto ir specialisto reikia ieškoti ne mokslinėje – techninėje, bet teisinėje – procesinėje sferoje, bei pritariant kitų mokslininkų nuomonei, jog siekiant išvengti skirtingo specialių žinių suvokimo būtina priimti naują specialių žinių panaudojimo reglamentavimo įstatymą, kuris vienodai ir aiškiai reglamentuotų visų specialių žinių subjektų

17 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-503/2009“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/141309>; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-163/2010“, Infolex, <https://www.infolex.lt/tp/161206>.

18 Karolis Kurapka „Specialių žinių panaudojimas administraciniame procese“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2020).

19 Karolis Kurapka, Raimundas Jurka, „Specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimas: realijos ir iššūkiai“, iš *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika XII* (Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2016), 229–243.

20 Plačiau žr., Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, „Profesoriaus Eugenijaus Palskio teorinio palikimo įžvalgos ir jų realizacija Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse“, iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo* (prof. dr. Eugenijaus Palskio atminimui), Mokslo studija. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011).

*veiklą baudžiamajame įstatyme, o žiūrint dar plačiau – administraciniame ir civiliniame procese. Kartu galima teigti, kad būtina iš esmės apsispręsti dėl specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose mechanizmo vienodinimo identifikuojant, atskiriant bei sudarant prielaidas netapatinti specialisto ir eksperto funkcijų. Kartu svarstyтина ir dėl ABTĮ, CPK ir BPK nuostatų atsisakant besidubliuojančių šiuose procesuose normų (juos perkeliant į aptartą atskirą reglamentavimą) optimizavimo paliekant atitinkamai teisinius procesus reglamentuojančių įstatymų dispozicijai specialių žinių taikymo ir vertinimo atsižvelgiant į kiekvieno iš procesų savitumą bei įrodymų vertinimo laipsnį klausimų reglamentavimą“.*

## Išvados

Specialios žinios, atsižvelgiant į sąvokos LTEĮ išaiškinimą ir į teisinio reglamentavimo mechanizmą, visuose teisiniuose procesuose suprantamos analogiškai, tačiau netiksliai.

Nė viename procese nėra apibrėžto galutinio įrodymų sąrašo. Kas laikoma įrodymais, visuose procesuose sprendžia teismas, taip pat teismas nesuteikia nė vienam įrodymui specifinės įrodomosios „galios“, o įrodymų vertinimo kriterijai iš esmės yra analogiški.

Nepriklausomai nuo to, kad visuose teisiniuose procesuose sąvoka *specialios* žinios yra suprantama taip pat, įrodymų sąvokos, jų vertinimas tiek reglamentavimo prasme, tiek teisminės praktikos prasme yra panašus, tačiau įrodymų, turinčių specialių žinių, vertinimo aspektu šis supratimas yra kardinaliai skirtingas.

Būtina ir toliau sistemiškai analizuoti specialių žinių panaudojimo atskiruose teisiniuose procesuose reglamentavimo skirtumus, pagrįsti šių žinių panaudojimo formų unifikavimo poreikį ir realias galimybes. Straipsnio autoriai patvirtina specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimo perspektyvos viziją.

## THE ASSESSMENT OF THE SPECIFIC USE OF KNOWLEDGE IN CRIMINAL, CIVIL, AND ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

**Vidmantas Egidijus Kurapka,**

*Mykolas Romeris university, Lithuania*

**Henryk Malewski,**

*Mykolas Romeris university, Lithuania*

**Karolis Kurapka,**

*Mykolas Romeris university, Lithuania, Constat Law Firm.*

**Summary.** *Special knowledge utilization is interdisciplinary and complex, covering a number of general rules and governing the entire process of the utilization of special knowledge. The specifics of the use of special knowledge have a unified methodological basis, especially in expert activities: they are determined by the different purposes of proceedings (criminal, civil, administrative), different procedural rights and obligations of subjects, and procedures for the use of special knowledge.*

*Realizing that the content of expertise itself can be more fully disclosed in the context of the evidence process, the authors of this article systematically analyze the assessment of expertise in individual court proceedings and continue scientific discussion on the possibility of unifying the use of expertise in legal proceedings and regulatory harmonization.*

**Keywords:** *administrative proceeding, criminal proceeding, civil proceeding, special knowledge.*

**Vidmantas Egidijus Kurapka**, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso instituto profesorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. **Mokslinių tyrimų kryptys:** kriminalistika Europos kontekste: nuo didaktikos iki strategijos.

**Vidmantas Egidijus Kurapka**, professor, Institute of Criminal Law and Procedure, School of Law, Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). **Research interests:** forensics in the European context: from didactics to strategy.

---

**Henryk Malewski**, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos Statutinio ugdymo instituto profesorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras. **Mokslinių tyrimų kryptys:** kriminalistika, baudžiamasis procesas, ekspertologija.

**Henryk Malewski**, Professor, Institute of Statutory Education, Academy of Public Security, Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). **Research interests:** forensics, criminal procedure, expertise.

---

**Karolis Kurapka**, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos lektorius, socialinių mokslų (teisė) daktaras, advokatų profesinės bendrijos „Constat“ advokatas. **Mokslinių tyrimų kryptys:** specialių žinių panaudojimas procese, administracinis procesas, kriminalistika.

**Karolis Kurapka**, Lecturer at the Academy of Public Security, Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law), Lawyer at the Constat Law Firm. **Research interests:** use of special knowledge in the process, administrative process, forensics.